

ימי משתה בשמחה

הרב יואל מנוביץ'

ראש הישיבה

מיחייב איניש

סוגיית הגמרא במסכת מגילה (ז, ב) מכנסת לתוכה בשורות מעטות רבות מהלכות החג. בתוך הדברים מובא מאמר מחונן של רבא, שעיצב את פניו של חג הפורים יותר מכל הלכה אחרת: "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע ביו ארור המן לברוך מרדכי". דברי רבא נאמרים באופן סתמי ללא הגבלות או הסתייגויות.

רש"י במקום לא מבאר את עצם הדין ורק מוסיף: "לאבסומי - להשתכר ביין", בפשטות עולה מדבריו שחייב השתייה הוא דווקא ביין ולא במשקאות משכרים אחרים כדוגמת שכר מדינה. רבה של ירושלים, הרב צבי פסח פרנק, מביא את דברי רש"י בספר "מקראי קודש" (עמ' קס, מהד' תשל"ז), דן בנפקא מינות העולות מהם ומבאר שחייב הביסום ביין הוא זכר לנס שהיה ביין; שכן גם משתאות אחשוורוש היו ביין, כמו שנאמר במגילה: "וַיֵּין מַלְכוֹת רַב כְּיַד הַמֶּלֶךְ" (אסתר א, ז), וכך גם משתה אסתר: "וַיֵּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַסְתֵּר בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן" (שם ה, ו). יתכן שהערתו של רש"י יש בה גם כדי להגדיר את חובת הביסום ולא רק לקבוע את המשקה בו מצווים להתבסם (ועוד חזון למועד).

בהמשך לדברי רבא מביאה הגמרא סיפור:

רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי, איבסום, קם רבה שחטיה לרבי זירא, למחר בעי רחמי ואחייה. לשנה אמר ליה נתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי. אמר ליה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

סיפור הגמרא מעורר שאלות ותהיות רבות, אבל לא נעסוק בהם במסגרת דברינו אלו (בביאור הגמרא הנ"ל עיין דברי האדמו"ר מלובכין הנפלאים ב"ליקוטי שיחות" תשנ"ו), אלא רק במשמעות ההלכתית של הבאת הסיפור בהקשר לדברי רבא. נברר

האם מדובר במעשה הבא לסתור את דברי רבא, או שלהפך, הוא מחזק את הוראתו לפיה "מיחייב איניש לבסומי". הרי"ף פסק את הדין של רבא באופן פשוט ולא הביא את הסיפור שאחריו: "אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן". ה"ר"ן על הרי"ף לעומת זאת, כן מזכיר את ההמשך: "וכתב רבינו אפרים ז"ל מההוא עובדא דקם רבה ושחטיה לר' זירא כדאי' בגמ' אידחי ליה מימרא דרבא ולא שפיר דמי למבעד הכי". רבינו אפרים המובא בר"ן אומר שהגמרא הביאה את כל הסיפור של "קם רבה ושחטיא לרב זירא" כדי להגיד שהמימרא של רבא הינה דחוייה מההלכה. ההבנה הזו מאד הגיונית. מהלך הסוגיא מתחיל בדברי רבא שאמר שצריכים להשתכר בפורים, ובהמשך מביאה הגמרא מעשה שמוכיח שהוראה זו אחריתה מי ישורנה וסופה שהביאה לשפיכות דמים, אם כן המסקנה המתבקשת היא שדברי רבא דחויים מההלכה.

ה"פרי חדש" על ה"שלחן ערוך" (או"ח תרצה, ב) לומד ממהלך הגמרא בדיוק הפוך. הרי בסיפור כתוב שרבה שחט את ר' זירא, ולשנה אחרת הזמין אותו לעשות סעודה יחד. ר' זירא ענה לו: "לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא". מדוע ענה לו כך? למה הוא חושש? ר' זירא הבין שהמסקנה של הסיפור משנה שעברה לא הייתה שלא צריך להשתכר, ולכן הניח שרבה ישתכר גם השנה, משום כך סירב ר' זירא לסעודת פורים משותפת נוספת, בטענה שהספיקה לו החוויה משנה שעברה! עולה אם כן שה"פרי חדש" הגיע לאותה מסקנה של הרי"ף, שהשמיט את הסיפור, וקיבל את הדברים של רבא באופן פשוט. אכן, ה"שלחן ערוך" (שם) הביא את הדברים בצורה פשוטה וכתב: "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי".

החסיד הוא המושל!?

לא כולם הסכימו עם פסיקת הרי"ף והשו"ע. הרמ"א, שם, כותב: "ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו ויישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי". לכאורה הרמ"א הביא את לשון הרמב"ם, אלא שכשמדקדקים מגלים שלמרות ששניהם הזכירו את עניין השינה, הם אוחזים בשיטות שונות. הרמב"ם בהלכות מגילה (ב, טו) כתב: "כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". הרמ"א מתחיל במילים: "ויש אומרים דאין צריך להשתכר כל כך", ואילו לשון הרמב"ם היא - "שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". הוא לא אומר שלא להשתכר! הרמב"ם לא מתכוון שנאכל טוב בסעודת פורים, נשתה קצת ואז נלך למנוחת צהריים. זה לא נקרא "עד דלא ידע"! הרמב"ם הבין את תחילת האמירה של

רבא כפשוטה, "מיחייב איניש לבסומי בפוריא", ממש חייב. אלא שאת המילים "עד דלא ידע" הבין הרמב"ם שצריך לקיים בשינה. לאור דברינו צריך עיון למי כיוון הרמ"א באומרו "יש אומרים דאין צריך להשתכר וכו'".

למרות השגתו של הרמ"א על ה"שלחן ערוך", נראה כי הוא אינו מבטל את דברי רבא, שכן אם מסקנת מעשה דר' זירא היא שדברי רבא נדחו מיסודם, מהיכן מקורו של הרמ"א להשתכרות? שהרי כתב: "שאין צריך להשתכר כל כך", משמע שמכל מקום להשתכר צריך. אף על פי כן נדחק ה"טורי זהב" בדברי הרמ"א, וביאר שהרמ"א סבר שהסוגיא חזרה בה מדברי רבא, בעזרת מעשה דר' זירא, כמו שפירש רבינו אפרים המובא בר"ן, ואלו דברי ה"טורי זהב" שם (ס"ק ב):

וי"א שא"צ להשתכר כו'. - והא דאמר רבא בגמ' עד שלא ידע בין ארור המן וכו' נדחה מימרא זו כיון שבגמ' מביא ע"ז דרבה שחטיה לר' זירא ש"מ מסקנת הגמ' שאין לעשות כן. כ"כ ב"י בשם הר"ן בשם ר' אפרים.

גם את דברי ה"שלחן ערוך" עצמו התאמצו נושאי כליו לסייג מתוך התחושה שלשתות לשכרה זו גזירה שאין עם ישראל יכול לעמוד בה. וכך כותב ה"טורי זהב" בהסבר דברי ה"שלחן ערוך" (ס"ק א):

רבים רוצים לתרץ ולפרש מה הכוונה בזה ולא נתיישב. ולענ"ד לפרש בדרך זה דצריך אדם לתת שבח לו יתברך על טובה כפולה שעשה עמנו, הא' הוא פורענות שהביא הוא יתברך על המן, ואלו לא נתברך מרדכי אלא היה ניצול עם כל ישראל דיינו, אלא שבירכו למרדכי בגדולה מאוד, והטובה יתרה, ע"כ אמר צריך לבסומי עד שלא ידע מעלתו מן ארור המן שזה מפלה שלו לברוך מרדכי שזה מעלתו שניה, והכוונה מדאמר "עד דלא ידע" מכלל שקודם שכרות שלו ידע ונתן שבח על זה בזה נתכוונו שלא יפסיק מליתן שבח על זה בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד ואז פטור מזה כנלע"ד.

ה"טורי זהב" רוצה להקטין את חובת ה"עד דלא ידע" ומחדש שהבחנה בין ארור המן לברוך מרדכי היא הבחנה דקה בין שני חלקים של הישועה: האחד - מיגור הרע, והשני - תוספת הטובה. ההבחנה הזו כל כך דקה עד שה"טורי זהב" אומר שכדי שיוכלו לקיים עליה "עד דלא ידע", יש חיוב על כולם ללמוד ולהבין הבדל זה כשהם בפיקחותם.

ה"מגן אברהם" מנסה לתרץ מכיוון אחר: "וי"א שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריא ברוך מרדכי". כידוע, ה"מגן אברהם" אינו נוהג להגיע בתירוציו למחוזות הגימטריות, ואם הוא נדחק לעשות זאת בסוגיה דנן, משמעות הדבר היא שגם הוא התקשה בהבנת דברי המחבר.

ה"יד אפרים" מדגיש את חיוב השמחה ומעביר את מיקוד ההלכה מחובת שיכרות לחובת שמחה:

ולי הצעיר נתפרש בחזיון לילה שהכוונה הוא שעיקר החיוב של המשתה הוא שיהיה שרוי בשמחה כדכתיב "וַיֵּן יִשְׁמַח לְבַב אָנוּשׁ" (תהלים קד, טו) ומחמת שיהיה שרוי בשמחה יהיה חדות ה' מעוּזו ויתן תודות והלל לה' על הנס מתוך הרחבת הלב וע"ד שאמרו אגרבו חמרא אדרדקי כו' ולכן אין לו להשתכר יותר מדאי שיתבלבל דעתו ולא יכיר בתוקף הנס כלל וז"ש: "חייב אדם לבסומי בפורי' עד שלא ידע כו'" הך עד הוא ולא עד בכלל, ור"ל שגדול חיוב השתי' בזה לבסומי עד גבול דלא ידע כו' שמן הגבול הזה והלאה הוא ביטול כוונת חיוב שחייבו חכמים לבסומי כדי שיתן הלל והודאה שכיון שיתבלבל דעתו כ"כ דלא ידע בין ארור המן כו' פשיטא שאין בו דעת ותבונה לשבח ולפאר על תוקף הנס.

הרב זווין מצטט את בעל השו"ת החשוב "תשובה מאהבה", תלמידו המובהק של ה"נודע ביהודה", שכותב בפתיחה לאחת התשובות (או"ת, רצט): "ברוך ה' שנת אור"ה ושמח"ה לפ"ק פראג, יום ארבע עשר לחודש אדר... הן היום זמן שמחה לכל, רבים שתו, רבים ישתו ורבים אומרי' נשקנו יין גם הלילה ורבים מפוזים ומכרכרים לקול כנור ועוגב". הוא אמנם כותב בכיקורת על כך ששמחת פורים אינה באמת שמחת פורים אלא שמחה של משתאות ונשפים, אבל בכל אופן, אחרי כל התירוצים של נושאי הכלים, ניתן ללמוד מדברי ה"תשובה מאהבה" שהמציאות היא שעם ישראל היה רגיל לנהוג כפשט חיוב ה"שלחן ערוך".

שתייה או שכרות

יש מקום לחקור האם דברי רבא, "עד דלא ידע", הם גדר המצווה, כפי שנראה שהבינו רוב פרשני הגמרא והפוסקים, או שמא אין זה גדר החיוב אלא גבול החיוב, הפוטר את האדם ואין הכרח להגיע אליו.

מצינו חקירה מעין זו במצוות רבות, לדוגמא, במצוות עשה הראשונה שמנה ספר "החינוך" - מצוות פרו ורבו. הגמרא ביבמות (סב, א) אומרת שגוי שהתגייר עם בניו קיים את מצוות "פרו ורבו" ואינו צריך לקיימה שוב, דין זה נפסק להלכה והובא ב"שלחן ערוך" (אה"ע א, ז): "היו לו בנים בהיותו עכו"ם ונתגייר הוא והם, הרי זה קיים מצוה זו".

מפורסמת שאלת ה"שאגת אריה" בספרו "טורי אבן" על מסכת ראש השנה (כח, ב) - הרי כתוב שמי שהיה שוטה ואכל מצה לא יצא ידי חובה וצריך לאכול מצה שוב, משמע שאם אדם עשה מצווה כשלא היה בר - חיובא, צריך לחזור ולקיימה. ולכאורה, כך צריך להיות הדין גם ביחס לגוי שהתגייר עם ילדיו, ויהיה עליו לקיים

את המצווה מחדש! על כך תירץ בעל ה"מנחת חינוך" (שם), שבאמת במצוות "פרו ורבו" מעשה המצווה, הביאה, היא לא המצווה אלא רק הכשר מצווה. דהיינו, לא פעולת המצווה היא שחשובה, אלא התוצאה. כשיש לאדם בן ובת בעולם הוא קיים את מצוות "פרו ורבו", ולא משנה אם הם נולדו כשהאב היה יהודי או גוי. על פי דרך זו רצה להסביר גם את הדין הקובע שאדם שבניו מתו בחייו הפסיד את מצוות "פרו ורבו" ומחויב בה שוב, כי עיקר המצווה היא התוצאה ולא מעשה המצווה.

ה"אגרות משה" (אה"ע ב, יח) דן האם אב קיים מצוות "פרו ורבו" כשנעשתה הפריית מבחנה. לשיטת ה"מנחת חינוך" שחידש שהמצווה היא התוצאה, פשוט שאכן קיים את המצווה. אבל ל"אגרות משה" לא מסתבר הסברו של ה"מנחת חינוך", והוא מחדש שהמצווה היא לחיות עם אשתו כדרך כל הארץ במציאות שבאופן פוטנציאלי יוכלו להוליד, וחייב זה עליו עד שיוולדו לו בן ובת. כל זמן שלא נולדו לו בן ובת חייב לעשות מה שבידו לעשות, דהיינו לחיות עם אישה ולבוא עליה כדרך כל הארץ. על פי זה מחדש חידוש גדול שגם אם נולדו לו בנים בגויותו נפטר מהמצווה, למרות שלא קיים אותה כי סוף סוף היה גוי בזמן קיום המצווה.

ה"שפת אמת" על הגמרא במגילה דן לגבי החיוב לבסומי, ושואל מה הוא "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", האם זה גדר המצווה, או שזה גדר הפטור מהמצווה? וזו לשונו:

נראה לפרש דאין הכוונה שמחויב להשתכר כל כך עד שלא ידע אלא דכל היום מחויב לעסוק במשתה ועד דלא ידע עדיין החיוב עליו, לאפוקי כשהגיע לשיעור זה. אבל אפי' קודם השיעור יוצא כל שעוסק במשתה כנ"ל.

האדמו"ר מגור אומר שאין מצווה להשתכר בפורים! גדר המצווה הוא לשתות יין בנחת, אבל אם אדם הגיע למצב של "עד דלא ידע", הוא נעשה פטור מהמצווה. זה גדר הפטור כפי שהמציאות של בן ובת בעולם זה גדר הפטור ממצוות פרייה ורבייה.

יש לזה נפקא מינה מאוד גדולה. שכשם שאם חלילה מתו הבנים הוא חייב להוליד מחדש, כך גם יהיה לגבי שתייה בפורים. יש מצווה לשתות, ואם הגיע ל"עד דלא ידע", הוא פטור. אך אם הלך לישון קצת, והתפקח חל עליו החיוב להמשיך ולשתות מחדש!

לפי הסבר זה, שהמצווה היא לשתות ואין חיוב להשתכר, מסתבר יותר שיש דינים בשתייה שהיא גופא המצווה, כמו שאמר רש"י שהמצווה היא דווקא ביין שבו נעשה הנס כפי שהבאנו בראש הדברים. ואולי זה גם הסבר דברי הרמ"א שהתקשינו בהם, שלכאורה הביא את חיוב ההתבסמות ומאידיך הגביל אותו ואמר שמתקיים בשינה. יתכן לבאר את דבריו שלא כהבנת ה"טורי זהב", אלא להגיד שהוא מסכים עם דינו

של רבא כמו שפסק ה"שלחן ערוך" וכמו שמדויק בדברי הרמ"א עצמו, ומתוך הקושי לראות בשכרות מצווה מצא הרמ"א דרך לצאת ידי חובת "עד דלא ידע" על ידי שהאדם ישן ולמרות שלא קיים מצוות ביסוס. מעין גדרו של ה"אגרות משה" שאמר שיכול אדם להיפטר מהמצווה אף על גב שלא קיים את המצווה.

אחרית דבר, נראה שהגדר שנתן ה"שפת אמת" הוא נכון וראוי כהנהגה מעשית לבחורי ישיבה. אדם צריך לשנות בשמחה, מתוך יראת שמיים, מתוך קדושת היום, וזה עיקרה של מצוות "מיחייב איניש לבסומי", ואם חש שהוא מאבד עשתונותו צריך לחדול מלשנות ונפטר מן המצווה.

אימת מלך

ידוע כי פורים הוא בבחינת יום הכיפורים. ר' שמחה בונים מפשיסחא אמר שאמנם ביום הכיפורים ישנם חמישה עינויים, אך הם נוגעים לגוף, ואילו בפורים העינוי הוא קשה במיוחד, כי הוא דורש מאיתנו לבטל את הדעת - "עד דלא ידע". כשאדם מוותר על הדעת זה העינוי הכי קשה! וזה לא רק עינוי, זה היפך הטבע שלנו ואפילו קשה להגיד את זה. איך אדם יכול להיות חסר דעת?! הרי מרכז העבודה הרוחנית שלנו הוא בדעת. נכון שיש צד של רגש, רינה ושמחה שצריך ללבנות, אבל הדעת היא הדבר המרכזי. הראש גבוה מהלב. הבקשה הראשונה בתפילת עמידה היא "חננו מאיתך חכמה בינה ודעת". איך מחייבים אותנו פתאום להיות כמו גוי שיכור שלא אחראי למעשיו?!

כותב הרב ב"עולת ראייה" (א, עמ' תלט-תמא, "לעשות פורים"):

ידענו מדברי חכמים אמתיים שהארת פורים גדולה למאד, וקדושה גדולה מאירה בו בעולם. ונראה שמתוך כך מלמעלה, האדם נשמר אז מכל קלקול, כיון שהוא עסוק בשמחת פורים, וא"צ כ"כ להיות על משמרתו רק שלא יעבור ח"ו שום דבר מדברי התורה והמצווה, שח"ו אין עבירה מצוה.

הרב אומר, איסורים הם איסורים! ואין עבירה מצווה! אבל בניגוד לכל מהלך השנה בה צריך אדם להיות בשמירה גדולה גם בנוגע לדבר הרשות, להסתייג מהשתייה ומהאלכוהול הזרים לנו, בפורים לא צריך להישמר מזה כל כך. זאת מפני שקדושת פורים השורה בעולם היא כל כך גדולה עד שהיא השומרת על האדם.

אבל בדברי הרשות, שראוי להשמר מהם בכל הימים, במה שהם מקלי' נוגה שקרובה אל הרע, ביום הקדוש הזה משומרים אנו כי נפל אז פחד היהודים על עמי הארץ, ורבים מהם מתיהדים, וכמו כן בכל דור ודור נופל פחד היהודים, מי שהוא יהודי כופר בע"ז ומודה באמונת אל אחד המיוחד ב"ה, אשר אפס זולתו, על שרשיהם של עמי הארץ למעלה, וייראו לשלוח בו יד לפתות ולהסית ח"ו.

משמעות המילים "נפל פחד היהודים" היא שנפל פחד הקדושה על כל הכוחות האחרים שבעולם, והם לא יכולים לפעול עלינו לרעה בפורים, בגלל הגדלותם. בפורים כולם מתייהדים, מתגיירים.

ולוא דמסתפינא הי' נ"ל, דאף שבכל הימים שתוי אל יתפלל, מ"מ ביום זה הואיל ומצותו בכך לא מטריד, זולת שיכור גמור שצ"ע אם הוא מהמצוה. כי עיקר טעם שתוי אל יתפלל י"ל מפני שהתפילה היא העלאה למעלה כקרבת לד', ואם נמצא בענינו דבוק רע הרי הוא מקריב ע"ג מזבח העליון דבר שאינו ראוי לקדושה, אבל ביום זה כחות הגוף ג"כ מקודשים לשמים, והאור חופף עליהם בכל גוני.

כיוון שבפורים כל כוחות הגוף מקודשים לשמים, אומר הרב "לולא דמסתפינא" הייתי אומר שגם אדם שתוי רשאי להתפלל, מה שאין כן בשאר הימים. בעניין גדר שיעור השתייה ממשיך הרב ואומר:

שיעור השכרות, שאינו יכול לדבר לפני המלך, שמבואר בסי' צ"ט דתפלתו תועבה, נלע"ד די"ל שהוא שיעור גדול לשכרות, כפי שאחז"ל "פחד קשה יין מפיגו" (בבא בתרא י, א), ואם לא יהי' שכור גדול, אפי' שכשאין פחד לנגד עיניו אינו יכול לכוין דעתו לדבר כראוי, מ"מ כשיראה המלך לנגד עיניו יהיב אדעתו ונגער מיינו ומדבר כהוגן, אבל כשהגיע לשיעור כזה, שגם אימתו של מלך לא תועיל לו לכוין דעתו, אז אסור להתפלל בכל גוני. ולפ"ז לפמש"כ לעיל, די"ל בפורים שהשכרות מצוה, ועכ"פ שיהי' שתוי ודאי חובה היא, י"ל דמותר לכתחילה להתפלל כ"ז שלא הגיע לשכרות גדולה כ"כ, שאינו יכול לדבר אפי' לפני המלך. וניחא בזה ללמד זכות על הרבה שנוהגים להתפלל בהיותם שתויים בפורים עכ"פ, ואף כי צ"ע קצת לדינא, מ"מ לענין שתוי לע"ד יש ע"מ לסמוך.

דהיינו, מה שאמר הרב ש"לולא דמסתפינא" היה אומר שאפילו שיכור רשאי להתפלל, זה בתנאי שנשארת לו אימת המלכות. שהוא רוטט כשאומרים לו שהוא נמצא בבית מדרש, שיש קדושה סביבו, הוא מבין את המשמעות של העמידה בתפילה! הוא לא הפקר, הוא לא מושלך, לא מתפרק! אם הוא תופס את עצמו ומבין מה זה אימת מלכות, אז זה לא כמו כל יום. ועם זה, אומר הרב, ודאי שאין שום בעיה והוא יכול להתפלל. הרב סמוך ובטוח שכשמלאים ביראת שמיים אז הכל נעשה בהתקדשות ובטהרה.

בסומא מפי' בסומא - בדחילו ורחימו

לדעתי תענית אסתר היא הכנה נפלאה לפורים. היראה מוכרחה לבוא לפני האהבה. אי אפשר בלי זה. הכל תמיד צריך להיעשות ב"דחילו ורחימו", ודאי בקיום מצוות פורים. התענית כל כך מתאימה כאן. היום הזה שמלווה בתפילות מיוחדות, בסליחות, ב"ניחל משה" (שמות לב, יא), מרומם ומכניס אותנו לאווירה של עבודת ה', ומתוך

כך אנו באים לפורים בטהרה גדולה יותר, בקדושה גבוהה יותר. התענית מורידה את הגוף. כמו שאומרים על "משיב הרוח ומוריד הגשם" - כדי להוסיף ברוחניות צריך להוריד את הגשמיות. מתוך התענית, גם "כוחות הגוף" מתייחדים, כפי שאומר הרב; וכשזה קורה, לא צריך לפחד משום דבר, ואפילו שתוי יכול להתפלל.

אני רוצה לסיים במילים יפות של הרב ב"מאמרי הראי"ה" ("אגרת הפורים", עמ' 153):

"נכנס יין יצא סוד" (סנהדרין לח, א), ומאוד אנו צריכים בחיינו שסודות הנעלמים יצאו ויתגלו. על ידי גלויים של הסודות נכיר את עצמנו, נכיר את מה שחבוי בקרבנו בשעה שאנחנו נבוא לאותה הבחינה של "לבסומי עד דלא ידע" נפטר לפחות לשעה מכל אותן הידיעות המטעות אותנו המוליכות אותנו כשבויים ואין לפדות, כאסירים ואין להתיר, והידיעות המטעות הללו הן מסתירות ממנו את היסוד.

בפורים אנחנו לא שחקנים בהצגת תיאטרון, הרב אומר הפוך! אנחנו שותים כי זה מוציא מאיתנו את מה שאנחנו באמת. הגמרא בשבת (מא, א) אומרת "הבלא מפיק הבלא". כלומר, החום של בתי המרחץ מוציא מהאדם את הזיעה. ובאותו אופן ממשיך הרב ואומר הרב "ובסומא מפיק בסומא", מבוסמים אנחנו יותר מדאי מדמיונות חיצוניים ובשביל כך אין אנו מרגישים את האמיתיות הפנימיות שלנו, את סוד האמת". זאת הנקודה - אנו צריכים להוציא לפועל את האמת, את מי שאנחנו באמת! הרב מסיים מאמר אחר בפסקה נפלאה (שם, "עד דלא ידע", עמ' 157):

ומתוך כל הגואלים הפודים והאוהבים, ומתוך כל המשעבדים המוכרים והשונאים, מתוך כל מועצותיהם השונות יושב בשמים ישחק. להעמיד לנו אור ישועה וגאולת עולמים ומתוך המעמד של "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", תבא הכרה העליונה למצא את היהודי הבלתי ידוע שבתוכנו, ואח אל אח יתודע, ויד ליד תנתן, וקול גדול ישמע: קומו ונעלה ציון אל בית א-לקינו, וכבימי מור והדס יאמר גם היום ישנו עם אחד מאוגד וגבוש עומד בחסנו, לבנות את כל הריסותיו מאוצרו הפנימי הסמוי מן העין אשר בו גנוזה היא הברכה של "לך כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְהוּדִים" (אסתר ד, טז). ו"מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ונאמר לחיים, לחיים, לחיים טובים ולשלום לכל ישראל, ואמרו אמן.

שנוכה בעזרת ה' שחג הפורים הבא עלינו לטובה יביא איתו הרבה שפע וברכה. לישבה שלנו, ולכל עם ישראל. אמן.